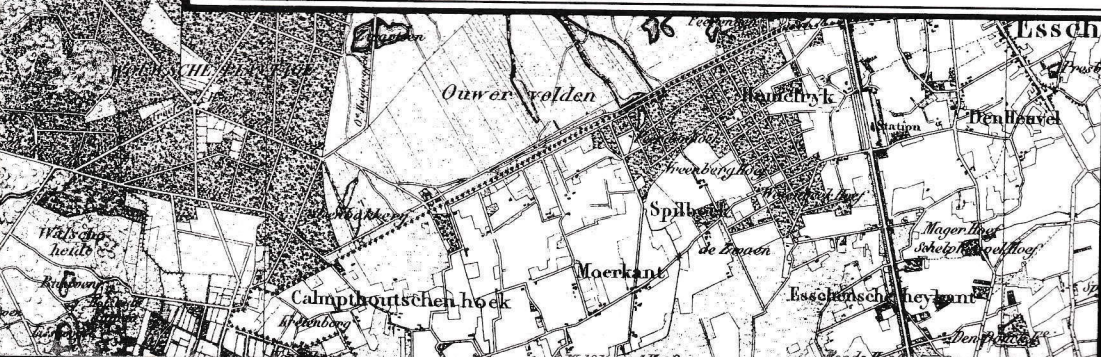

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

Wouw in de Tweede Wereldoorlog

Tewerkstelling in Duitsland

Op 2 november 1994 was Sjaak Kerstens aanwezig tijdens een lezing in ouderensociëteit De Geerhoek. Hij vertelde daar in het kort een deel van zijn ervaringen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het verhaal werd aangevuld met gegevens uit een interview voor de Wouwse Radio Omroep en aanvullingen die Sjaak tijdens een persoonlijk gesprek deed.

Tijdens de oorlog woonde Sjaak in Haiink. Hij werd in Duitsland tewerkgesteld. En met name over dat onderdeel en de bevrijding gaf hij kort zijn ervaringen weer.

Van de inval in Nederland herinnert Sjaak zich nog dat hij op 10 mei 1940 's morgens om vijf uur koeien zat te melken. De vliegtuigen kwamen heel laag over. Ze zagen grote zwarte kruizen op de vliegtuigen en ze begrepen wel hoe laat het was. In de eerste jaren merkte men op Haiink niet zo heel veel van de bezetting.

"Naarmate de oorlog vorderde, werden de duimschroeven door de Duitsers steeds verder aangedraaid. Het vooroorlogse verenigingsleven werd verboden, je mocht 's avonds na acht uur niet meer buiten komen. Je mocht op straat niet met meer dan vier mensen samenkomen en de militairen die krijgsgevangen geweest waren, moesten zich weer melden. Een heel belangrijk punt was de Jodenvervolging in Amsterdam. In 1941 ontstond daar de Februaristaking, maar die werd met harde hand en ten koste van een aantal doden weer gebroken."

De boerderij in Duitsland waar Jac. Kerstens enkele maanden van de oorlog tewerkgesteld was.
(Foto collectie J. Kerstens - Wouw).

In de loop van 1943 ontstond in Duitsland een groot gebrek aan mannen om te werken op het land en in de fabrieken. Zelfs mensen van 50 tot 60 jaar en kinderen van 16 en 17 jaar moesten in het leger. Veel vrouwen namen de arbeid van de mannen over. Omdat het gebrek aan arbeidskrachten bleef, werden uit alle landen die door de Duitsers bezet waren de mannen afgevoerd om te werken in Duitsland. Dat kon in fabrieken zijn, maar ook op het land.

Sleeswijk-Holstein

Ook uit West-Brabant moesten heel wat mensen hun boeltje pakken en naar Duitsland trekken. Zo ook Sjaak Kerstens die tot de lichterding 1924/1925 behoorde.

"Op 24 juli 1943 moest ik naar Duitsland. We vertrokken met een trein met 89 mensen er in. Die kwamen groten-deels uit Zeeland. Roosendaal was de laatste stop-plaats. Aan de Duitse grens waren we nog met 87. Er waren er twee uitgesprongen.

Maar ik had geluk want ik kwam op een grote boerderij in het noorden van Duitsland. Het was in Sleeswijk-Holstein, dat tot 1860 een stuk van Denemarken was. Op de boerderij waar ik terecht kwam, waren dus ook geen zuivere Duitsers. Ik ben er met open armen ontvangen en ik heb het er altijd heel goed gehad. De vrouw was alleen op de boerderij van meer dan 100 ha groot. Er waren vijf arbeiders uit het oosten, allemaal een beetje andere typen, een beetje Mongooltypen. De boerin was er een beetje bang van en toen bekend werd dat ze een Nederlander kon krijgen, was ze er als de kippen bij, want ze dacht, dan krijg ik ook een Germaan. Zij waren de 'Edelgermanen', maar wij waren ook Germa-nen."

Zodoende had Sjaak ook een beetje een bevoorrechte positie op de boerderij. Hij werd op het station afgehaald met een gerij door een Oekraïner. Die gaf hem een hand en het eerste wat hij vertelde was: "Punkt Ein ist überleben.

Hij deed op de boerderij alle voorkomende werkzaamheden van koe melken tot ploegen en van wieden tot oogsten. Hij had hier zelfs een eigen kamer. De boer zelf was naar het front. Toen er in de winter aanmerkelijk minder werk op de boerderij was, werkte de vrouw er aan mee om via een arts Sjaak met ziekteverlof te krijgen. Die arts kwam daar regelmatig omdat ook in die streek voedsel schaars was. Hij kreeg dan melk, boter en eieren. Door de samenwerking van die twee kon hij dus naar huis.

"Ik ben op 2 februari 1944 thuisgekomen. Ik had verlof tot 28 februari, maar die drie weken waren heel vlug om. Maar voor ik terug moest, moest ik op het arbeidsbureau komen in Bergen op Zoom. Ze zeiden daar dat ik terug zou moeten, maar dat ze me eerst zouden keuren om te kijken of ik wel in staat was om weer te gaan werken. Ik zei dat ik dat reusachtig vond en ik voelde het al wel aankomen. Ik moest bij een Nederlandse dokter komen en ik werd voor een onbepaalde tijd afgekeurd. Dat was dus nogal ruim.

Dat bleef zo even duren en alle mensen die met ziekteverlof kwamen, werden door diezelfde arts gekeurd en bleven voor onbepaalde tijd ziek."

Onderduiker

Dat duurde zo tot 1 juni. De Duitsers kregen er toen toch wel erg in en vonden het een beetje te gortig. En al die mensen die voor onbepaalde tijd met ziekteverlof waren werden opgeroepen voor een herkeuring door een Duitse arts.

Dat gebeurde inderdaad op 1 juni 1944 en allemaal werden ze (natuurlijk) goedgekeurd. Iedereen moest op 6 juni terug.

"Ik was bereid om terug te gaan, ik had alles al klaarstaan. Ik had het daar goed, dus dat was niet zo'n probleem. De oorlog zou waarschijnlijk toch niet zo lang meer duren, dus ik zou teruggaan.

Maar 's morgens 6 juni hoorden we al dat het invasie was in Frankrijk. Ik besloot toen om niet meer terug te gaan. Maar het was niet zo eenvoudig, want een NSB'er moesten er voor zorgen dat al de mensen die teruggingen ook op de trein gezet werden. Ik moest naar Roosendaal, die controlerende NSB'er was daar en ik ben op de trein gestapt. Maar ik had me voorgenomen om in de eerste plaats waar de trein stopte uit te stappen en terug te gaan."

De eerste stopplaats na Roosendaal was Breda. Sjaak stapte daar uit en nam de trein terug naar Roosendaal. In Roosendaal keek Sjaak goed uit of die NSB'er er nog stond. Toen die er niet meer was, stapte hij uit en is toen naar huis gegaan.

"Was die NSB'er er nog wel geweest, dan was ik doorgegaan naar Bergen op Zoom en dan had ik daar maar gezien hoe ik terug naar Haik gekomen was. Dat was eigenlijk mijn verhaal. Ik ben toen onderduiker geworden en heb wel eens wat angstige momenten gehad, maar het was niet zo moeilijk. Ze waren zo'n 50 meter van ons vandaan de tankgracht aan het graven. Daar zaten een hoop Wehrmachtsmannen, Duitse soldaten dus. Er zaten ook een hoop krijgsgevangenen met hun strepenpakjes aan. Maar er zaten ook burgers van Wouw. Ik weet nog heel goed dat daar Toon van Oers, Christ van Oers en Toon Baarendse werkten. Maar er waren nog meer bekenden uit Wouw en die waren allemaal met het schopje aan de tankgracht aan het werken. De boeren uit de buurt moesten met paard en

wagen het hout aanvoeren en allerlei ander werk uitvoeren. Daar was ik ook bij."

Angstig

Daarom hoefde hij niet zo bang te zijn voor razzia's en andere invallen. Want als ze al eens kwamen, kwamen direct de mensen van de Wehrmacht in het geweer en die zorgden dat de razzia's ophielden omdat de arbeiders moesten werken aan de tankval. Dus eigenlijk werd Sjaak door de Duitsers zelf in bescherming genomen.

"Tegen de bevrijding werd het wat angstiger. Ik heb het enkele keren moeilijk gehad, zoals die ochtend toen er al vroeg een aantal Duitsers met motor met zijspan het erf opkwam. Ik sliep op een opkamtje en kon niet meer weggkomen. Er zat maar één ding op en dat was terug in bed kruipen.

De Duitsers waren gelukkig niet op zoek naar onderduikers, maar meer naar iets eetbaars. Toen ze het opkamtje opkwamen en mij op bed zagen liggen, begon ik te hoesten. De Duitsers vroegen: "Krank? Ik antwoordde: "Tuberculose". Ik heb nog nooit Duitsers zo snel rechtsomkeert zien maken. Maar ik ben daar natuurlijk geweldig goed weggekomen."

Sjaak weet ook nog een fraai verhaal over de tankgracht die gegraven werd. Er was daar een dam in gelegd om het water er uit te houden. Onderin stond een dragline. Er was daar op een bepaald moment een verschil van drie meter in de waterstand.

"Ik had in mijn hoofd om wat uit te halen. Er stond altijd een wacht bij die dam. Met mijn broer had ik afgesproken dat die de wacht aan de praat zou houden en proberen om een stuk met hem op te wandelen, zo ver mogelijk van de dam vandaan. Toen ze ver genoeg

waren, heb ik een klein gaatje in de dam gemaakt, zodat het water kon gaan stromen.

Toen het water er in stroomde, kieverde de dragline om. Die wacht zal daar best problemen mee gekregen hebben, maar dat zat ik toen niet mee, dat was een NSB'er."

Sjaak bleef daar tot de bevrijdingactiviteiten begonnen. Een deel van zijn ervaring legde hij vast in een dagboek en daaruit citeerden wij al een keer.¹⁾

Bevrijding

Hoewel Sjaak al eens meer over de bevrijding vertelde, hier toch nog enkele opmerkingen over die periode.

"Op 22 oktober 1944 werd Essen bevrijd. Op een bepaald moment was het bij ons een geschreeuw en gehuil. Toen kwamen de Duitse 'soldaten' bij ons de stal binnen die verjaagd waren in Essen. Het waren jongens van 14 en 15 jaar. Helmen op die veel te groot waren en waar ze bijna helemaal in verscholen waren. Grote stiefels tot hun knieën, want al de kleding van de militairen was natuurlijk te groot voor die mannen.²⁾ Ze schreeuwden om hun moeder en stonken een uur in de wind. Ze waren met vlammenwerpers in Essen uit hun schuttersputjes gebrand. Hun veel te grote capes en kleren waren half verschroeid."

Op 23 oktober werd de familie Kerstens uit de boerderij gezet door de Hermann Goeringtroepen. Hun ramen waren op de tankval gericht en het woonhuis werd gebruikt als een soort bunker en er zat een man of tachtig binnen. Drie antitankkanonnen, een groot artilleriekanon en zeven houwitser³⁾ werden er rond de boerderij opgesteld.

Gelukkig had de familie Kerstens een grote schuilkelder waar ze met z'n allen in konden. In de Mariabaan werd vanaf de 22ste oktober fel gevochten. Vanuit de schuilkelders konden ze de Duitse en geallieerde bewegingen volgen en het gevecht ging op en neer.

De Duitsers hielden hier stand om hun afvoerwegen te behouden. Ook de geallieerden hadden dit in de gaten en ze moesten en zouden die avond op 't Hoekske zijn. Duitsers zaten in éénmansgaten met pantservuisten. Daardoor zijn veel pantserwagens stukgeschoten. Met vlammenwerpers zijn de Duitsers uit de éénmansgaten gebrand. Zo kwamen de Canadezen op 25 oktober op 't Hoekske en was de afvoerroute vanuit Huijbergen verloren voor de Duitsers. Van Kerstens uit was goed te zien hoe ze met die vlammenwerpers vanuit de pantserwagens tekeer gingen. Zelfs die Duitsers stonden er met schrik naar te kijken. Donderdag 26 oktober rukten de pantserwagens op naar de tankval. De infanterie kon wel over de tankval, maar de pantserwagens hadden er meer moeite mee.

"Op vrijdag 27 oktober hebben de Engelsen explosieven aan de steile kant van de tankval aangebracht bij de Warberg. Door de explosie zakte die in en met een pantserwagen met bulldozerscheppen is er een talud gemaakt. Toen was het vrijdag rond de middag en er werd een rookgordijn gelegd om te voorkomen dat de Duitsers zagen wat er allemaal gebeurde. Van daaruit splitsten de troepen zich, een deel ging richting Haiink en een deel richting Wouwse Hil.

Wij konden ze in de schuilkelder aan horen komen en het was toen vrijdagmiddag half twee. We hebben vlug een bezem gepakt en er een witte handdoek aan gebonden. Ook de geallieerden wilden overleven, ze zouden waarschijnlijk over de schuilkelder gereden zijn want ze wisten natuurlijk niet of er Moffen of burgers in zaten. Ze zijn er gelukkig langs gegaan.

Onze boerderij was helemaal afgebrand. Die zware pantserwagens zijn er nog doorheen gereden om het vuur te doven. Op die manier voorkwamen ze dat de Duitsers die vuren als bakens konden gebruiken."

Donderdag was Sjaak nog te voet naar Wouw gegaan om bij bakker Buijk in de Bergsestraat brood te halen. Via de Bulk en het kerkpad naar de steenoven van de gebroeders Koen, ging hij richting huis. Bij de steenfabriek lag een oversteekplaats van de spoorlijn en door het Leemsgat kwam hij bij zijn familie. Was hij onderweg opgehouden, dan had hij bij iemand anders de bevrijding af moeten wachten. En zijn familie zou zonder brood gezeten hebben en waarschijnlijk dodelijk ongerust zijn geweest.

De familie Kerstens bleef nog drie of vier dagen en nachten in de schuilkelder omdat het té gevaarlijk was. Nadien werden ze met drieën gehuisvest bij Piet van Gils op Haiink en de vader, moeder en zus van Sjaak logeerden in het winkeltje van Janus de Graaf, schuin aan de overkant van Piet van Gils.

Op 1 november werd er mis gedaan in de jongensschool. De familie stonden buiten, maar ze hadden aan hun plicht voldaan. Toen Sjaak terug naar Haiink wandelde, zag hij in de Bergsestraat de pantserwagens staan die hij op de 28ste oktober bij hun boerderij had gezien.

Wouw, 6 augustus 1995

Noten:

1. Zie Vierschaer Bevrijdingsnummer 1/2-'85, blz 86-90. In het artikel Haiink herkrijgt zijn vrijheid, wordt uit het dagboek van J. Kerstens geciteerd.
2. Stiefels zijn soldatenlaarzen.
3. Een houwitser is een kort kanon om projectielen via een sterk gekromde baan achter de vijandige dekking te schieten.

